

колективної пам'яті, заснованої на більшості індивідуальних пам'ятей...» (що добре описав коста-ріканський музеолог Оскар Наваро).

Безумовно, краєзнавчі музеї в своєму регіоні (тобто, у межах охоплення таким музейним простором) відіграють таку ж роль та мають таке ж місце і значення, яке закладене в окремій дефініції рекомендації ЮНЕСКО щодо найефективніших заходів забезпечення загальнодоступності музеїв (Париж, 1960 р.): «У місцевостях, де вони розташовані, музеї мають бути центрами розуму і культури, а відтак, вносити свій вклад у духовне й культурне життя населення... Це особливо стосується музеїв, що знаходяться в невеликих містах і селах, які часто мають важливе значення попри невеликі розміри».

І для цього потрібен, перш за все, цікавий, автентичний часу та простору, експонат. Адже, власне їх сукупність у професійному представленні – це те, що виводить музей на рівень краєвого дослідницького та просвітницького центру.

А також – підсумовуючи – це важлива інформаційна база для пізнання та розуміння регіонального історичного минулого, як органічного складника минулого національного чи світового.

Андрій Вирста (Тернопіль)

АРХЕОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛADOVA РЕСТАВРАЦІЙНИХ РОБІТ

Археологічна діяльність є невід'ємною складовою реставраційних робіт, особливо коли йдеться про об'єкти історико-культурної спадщини. Адже мова йде не лише про процес відновлення зовнішнього вигляду чи конструкцій споруд, а передусім – детальне дослідження минулого, яке дозволяє зберегти автентичність і історичну цінність об'єкта.

Саме археологія забезпечує наукову основу для подальших втручань в структуру об'єкта, відкриваючи нові факти про будівельні техніки, етапи розвитку споруд, культурні контексти, а також допомагає уникнути помилок, які можуть призвести до втрати унікальних історичних елементів.

Щоб безпосередньо ознайомитися з тим, що є реконструкція, нормами відповідних робіт та з'ясувати більш точно роль в них археології, нам необхідно розглянути наступні тези:

Головною метою реставрації пам'ятки є збереження історичної достовірності та культурної цінності (автентичності пам'ятки) шляхом підтримання об'єкта культурної спадщини в задовільному стані.

Реставрація повинна ґрунтуватись на бережливому ставленні до історичної субстанції та автентичних елементів і характерних рис пам'ятки, а також передбачати розкриття і збереження її культурної та історичної цінності.

При проведенні реставраційних, ремонтних і відновлювальних робіт потрібно зберігати ті різночасові і різностильові елементи (нашарування), які відображають значимі внески всіх епоху створення пам'ятки. Осягнення єдності стилю не є метою реставрації.

Археологічна діяльність у межах реставраційних робіт регулюється Законом України «Про охорону культурної спадщини» та відповідними державними будівельними нормами (ДБН). Будь-яке втручання у пам'ятку без археологічного супроводу може розглядатися як порушення охоронного законодавства.

Взаємодія двох фахових груп: археологів та реставраторів відбувається на етапах: Підготовчого дослідження – аналіз архівних джерел, планів, фото. Польового етапу – розкопки, фіксація знахідок. Наукової інтерпретації – датування, реконструкція. Практичної реалізації – внесення результатів у проект реставрації.

У випадку, якщо в нас немає достовірних чи фотографій як таких первісного вигляду будівлі тоді ми не можемо знати напевне як вона виглядала (беззаперечно усі елементи, які були присутні). Єдиним шляхом це визначити, якщо ми говоримо про фундаментальні частини допоможе археологія.

Суть археологічних досліджень у рамках реставраційних робіт може бути досить широкою. Це може бути виявлення на сьогодні відсутніх прибудов, сходів, каналізаційних систем, вимосток та іншого. Окрім цього ці дослідження можуть датувати пам'ятку за способом виявлення архітектурних особливостей та кладки фундаменту. Або за археологічними артефактами, які виявленні під час робіт. Тобто її завдання полягає у пошуку певних елементів (умовно добудов), які сьогодні відсутні.

Приклад: Бучацька ратуша. У 2021 році Строць Б. С. та практиканти 032 Історія та археологія прийняли участь у подібних роботах. Нам не відомо як достовірно виглядала будівля в момент зведення. Ми маємо пізніші фотографії будівлі, а якщо врахувати що вона кілька разів згорала то її вигляд міг змінитися. Каменем спотикання стали сходи.

В самій будівлі є сходи, однак вони досить вузькі та не зручні для постійного використання. Можливо, були зовнішні сходи, якими і користувалися жителі у поході до міського бургомистра.

Це і була ціль розкопок. Розкопано профільну частину з боку вхідних дверей та знайшли щось подібне до того що шукали. Тобто, були виявленні фундаменти добудов до споруди, які сьогодні вже не існують і ймовірно основи від сходів.

Окрім вищезгаданого прикладу можна відмітити розкопки які відбувалися на території Собору св. Миколая у місті Кременець. Восени 2024 р. безпосереднім учасником яких був автор.

В рамках проекту реставрації було необхідно з'ясувати наскільки глибоко в землю сягає фундамент будівлі. Окрім цього увагу приділялося знайденим фрагментам колишнього оздоблення стін, оскільки була інформація, що раніше вони були розписані біблійними сценами. В разі знаходження залишок автентичних зображень можна було би їх відновити.

Таким чином, археологічна діяльність і реставрація перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи комплексний підхід до збереження культурної спадщини. У цьому контексті важливо розглядати археологічні дослідження не як додаткову опцію, а як обов'язковий етап підготовки та реалізації реставраційних проектів. Адже, без залучення археологічних досліджень неможливо досягти повноцінного розуміння історичної структури об'єкта, що є основою якісної реставрації.

Богдан Строць (Тернопіль)

СТУДЕНТСЬКА СПІЛЬНОТА «АРТЕ ПО ФАКТУ»: ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ АРХЕОЛОГІЇ ТА ЗГУРТУВАННЯ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Неформальна спільнота студентів-археологів історичного факультету ТНПУ виникла стихійно у 2019–2020 навчальному році. На початку другого семестру у зв'язку із поширенням епідемії COVID-19 запроваджено карантин і довелося перейти на дистанційне навчання. Викладачі і студенти освоювали Zoom, Google Meet, контактували через Viber, електронну пошту, але все це не могло замінити спілкування наживо.

В таких умовах виникла ідея долучитися до заповнення прогалини, яка була і залишається до сьогодні в Україні – це популяризація археології і вирішено створити науково-популярний археологічний журнал «Арте по